

**LÄSNÄ – ÄÄNEKOSKEN KAUPUNGIN LAPSI- JA NUORISOPOLIITTINEN
OHJELMA
PÄIVITYS 2020-2021**

SISÄLLYS

LÄSNÄ – ÄÄNEKOSKEN KAUPUNGIN LAPSI- JA NUORISOPOLIITTINEN OHJELMA	1
PÄIVITYS 2020-2021	1
1 JOHDANTO	3
2 LAPSI- JA NUORISOPOLIITTISEN OHJELMAN LÄHTÖKOHDAT	3
2.1 YK:N LAPSEN OIKEUKSIEN SOPIMUS	3
2.2 NUORISOLAKI 2016	4
2.3 VALTAKUNNALLINEN NUORISOTYÖN JA -POLITIIKAN KEHITTÄMISOHJELMA	4
2.4 KANSALLINEN LAPSISTRATEGIA	7
2.5 KESKI-SUOMEN LAPSIOHJELMA: LASTEN HYVINVOINNISTA HYVINVOIVAAN YHTEISKUNTAAN	8
2.6 ÄÄNEKOSKEN KAUPUNKISTRATEGIA	8
2.7 TOIMENPIDEOHJELMAT	10
2.8 LAPSI- JA NUORISOPOLIITTINEN OHJELMATYÖN PÄIVITYSPROSESSI	10
2.9 ÄÄNEKOSKEN KAUPUNGIN LAPSI- JA NUORISOPOLIITTINEN TYÖ VALTAKUNNALLISTEN JA MAAKUNNALLISTEN TAVOITTEIDEN VALOSSA	11
3 HYVINVOIVA LAPSI JA NUORI ÄÄNEKOSKELLA	12
3.1 LASTEN, NUORTEN JA PERHEIDEN PALVELUT ÄÄNEKOSKELLA	13
4 ARVOT JA TOIMINTA-AJATUS	14
5 PAINOPISTEALUEET, TAVOITTEET JA TOIMENPIDE-EHDOTUKSET	17
5.1 VANHEMMUUDEN TUKEMINEN	17
5.2 SOSIAALINEN VAHVISTAMINEN JA OSALLISTAMINEN	18
5.3 YHTEISÖLLISYYS JA TURVALLISUUS	18
6 LASTENSUOJELUN SUUNNITELMAN SEURANTA JA TARKISTAMINEN	19
6.1 LASTENSUOJELU	19
6.2 HUOSTAANOTOT JA SIAISHUOLTO	20
6.3 VERKOSTOTYÖ	20
6.4 SOSIAALIHUOLTOLAIN MUKAINEN TUKI PERHEILLE	21
6.5 HENKILÖSTÖRAKENNE	21
6.6 MÄÄRÄAJAT	22
6.7 TAVOITTEET	22
7 TOIMINTAOHJELMAN TOIMEENPANO JA ARVIOINTI	22
LÄHTEET	23

1 JOHDANTO

Lapsipoliittinen ohjelma on kokonaisvaltainen ja lapsilähtöinen tavoite- ja toimintaohjelma, joka konkreettisesti pyrkii edistämään lasten ja nuorten hyvinvointia ja oikeuksien toteutumista. Äänekosken lapsi- ja nuorisopoliittinen ohjelma on toimintaa ohjaava asiakirja; toimintasuunnitelma, josta käyvät ilmi tavoitteelliset toimenpide-ehdotukset ja niiden aikataulut ja toteutumisen arviointi. Sen odotetaan olevan sellainen, johon lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskentelevä voi sitoutua. Ohjelma on pyritty kirjoittamaan siten, että lukijana voi olla kuka tahansa äänekoskelainen. Se toimii kunnallisen päätöksenteon tukena, kun päätetään lasten, nuorten ja perheiden asioista. Ohjelma on sekä periaatteellinen että konkreettinen.

Tässä ohjelmassa lapsella tarkoitetaan Lasten oikeuksien sopimuksen (1991) ja Lastensuojelulain (2020) mukaisesti alle 18-vuotiasta. Lastensuojelulain mukainen jälkihuolto voi jatkua aina 25 ikävuoteen asti. Nuorilla tarkoitetaan ensisijaisesti 18 - 29 - vuotiaita. Kuitenkin lapsuuden ja nuoruuden nivelvaiheissa 13-17-vuotiaiden kohdalla määrittelyt menevät osittain päällekkäin. Nuorisolain (2016) mukaan nuoria ovat kaikki alle 29 -vuotiaat. Lapsi- ja nuorisopolitiikalla tarkoitetaan laajasti alle 29-vuotiaiden kasvu- ja elinolojen parantamista.

Vanhemmat ovat keskeisessä asemassa lasten ja nuorten hyvinvoinnin kannalta. Erilaiset perheet ja vanhemmuuden vaatimukset ovat kasvaneet ja kasvatuskysymykset ovat monimutkaistuneet. Epävarmuuden aikana kysytään, millaisia elämän taitoja pitää osata ja mitä arvostetaan. Epätyypillisten työsuhteiden ja epäsäännöllisten työaikojen aikana olisi turvattava lapselle ennakoitavissa oleva arki. Yhteisöllisyys ilmenee uusilla tavoilla. Muuttoliike, yksilöllistyminen ja palveluiden tehostaminen ja keskittäminen suuriin yksiköihin on muuttanut yhteisöllisyyttä. Lähiyhteisöllisen tuen ja kontrollin väheneminen merkitsee joillekin vanhemmille yksin jäämistä kasvatustehtävänsä kanssa. Läheltä ei löydy helposti ketään, joka voisi hetken katsoa lasten perään ja johon voisi luottaa. Eri-ikäisten sosiaaliset maailmat ja yhteisöt ovat myös eriytyneet entistä enemmän omikseen. Digitaaliselle sukupolvelle mediasta ja netistä on tullut yhtä todellinen ja tärkeä toimintaympäristö kuin kodista, koulusta, harrastuksista ja kotikylästä. Vanhemmuus ei ulotu helposti lasten ja nuorten toiminnan areenoille. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemiseksi tarvitaan kaikkien aikuisten tukea.

2 LAPSI -JA NUORISOPOLIITTISEN OHJELMAN LÄHTÖKOHDAT

Päivitetyn lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman lähtökohta ja perusta on edelleen YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksessa. Kansalliset ja maakunnalliset paikallista ohjelmatyötä ohjaavat asiakirjat ovat sen sijaan uudistuneet. Aiemman valtakunnallisen lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman korvaa nyt valtakunnallinen nuorisotyön -ja politiikan ohjelma 2020-2023 ja maakunnallisen lasten ja nuorten hyvinvointiohjelman Keski-Suomen lapsiohjelma (2018). Lapsi- ja nuorisopoliittiseen ohjelmaan vaikuttavat lisäksi Äänekosken strategiatyön linjaukset ja muu Äänekosken lapsiin, nuoriin ja heidän perheisiinsä läheisesti liittyvä ohjelmatyö (mm. Nuorten tila -selvitys). Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman tavoitteena on lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaaminen Äänekosken kaupungissa.

2.1 YK:N LAPSEN OIKEUKSIEN SOPIMUS

Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman keskeisenä lähtökohtana on Suomen vuonna 1991 ratifioima Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus lasten oikeuksista. YK:n lapsen oikeuksien ydinkäsitteet ovat 1)

Lasten oikeus erityiseen hoivaan ja suojeluun (protection), 2) Lasten oikeus saada oikeudenmukainen osuus yhteiskunnan voimavaroista (provision) ja 3) Lasten oikeus osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon ja tulla kuulluksi ikä -ja kehitystasonsa mukaisesti (participation).

Sopimuksessa korostetaan lapsuutta arvona sinänsä, lapsen itseisarvoa yksilönä ja lasten kohtelua yhdenvertaisesti. Siinä korostetaan myös vanhempien ensisijaista kasvatusvastuuta sekä julkisen vallan velvollisuutta tukea vanhempia. Keskeisenä yhteiskuntapoliittisena lähtökohtana sopimuksessa on lapsiystävällisemmän yhteiskunnan kehittäminen sekä tarve päätösten lapsivaikutusten arvioinnin kehittämiseen.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen tärkeimmät päätöksenteossa eri tasoilla huomioitavat velvoitteet ovat:

- 1) Lasten syrjimättömyys (artikla 2)
- 2) Lapsen edun ensisijaisuus (artikla 3)
- 3) Lapsella on oikeus henkiinjäämiseen, hyvään elämään ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin (artikla 6)
- 4) Lapsen ja lasten oikeus tulla kuulluksi ja lapsen näkökulman kunnioittaminen (artikla 12)

Nämä edellä mainitut lapsen oikeuksien komitean esiin nostamat velvoitteet ohjaavat myös muiden sopimuskohtien tulkintaa. (Lapsen aika. Kohti lapsistrategiaa; Keski-Suomen lapsiohjelma.)

2.2 NUORISOLAKI 2016

Nuorisolain tavoitteena on edistää nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä kykyä toimia yhteiskunnassa. Tavoitteena on myös tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta, yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja oikeuksien toteutumista sekä parantaa kasvu- ja elinoloja. Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat yhteisvastuu, kulttuurien moninaisuus ja kansainvälisyys, kestävä kehitys, terveet elämäntavat sekä ympäristön ja elämän kunnioittaminen ja monialainen yhteistyö.

Nuorisotyö ja -politiikka kuuluvat kunnan tehtäviin. Toteuttaessaan edellä mainittuja tehtäviä, kunnan tulee paikalliset olosuhteet huomioiden luoda edellytyksiä nuorisotyölle järjestämällä nuorille suunnattuja palveluja, tiloja ja tukemalla nuorten kansalaistoimintaa. Tarpeen mukaan kunnan on oltava yhteistyössä muiden nuorille tuottavien viranomaisten ja järjestöjen, seurakuntien sekä nuorten ja heidän perheidensä kanssa. (Nuorisolaki 1285/2016, 2§; 8§.)

2.3 VALTAKUNNALLINEN NUORISOTYÖN JA -POLITIIKAN KEHITTÄMISOHJELMA

Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan kehittämisohjelma (VANUPO) hyväksyttiin valtioneuvostossa vuoden 2019 lopussa. Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan kehittämisohjelma on valtioneuvoston joka neljäs vuosi hyväksymä poikkihallinnollinen ohjelma, jonka tavoitteena on parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Kehittämisohjelmasta säädetään Nuorisolaissa (1285/2016, 5 §). Uusi valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan kehittämisohjelma korvaa aiemmin laaditun Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman.

Nuorisolain (1285/2016, 3§) mukaan nuorisotyöllä tarkoitetaan nuorten kasvun, itsenäisyyden ja osallisuuden tukemista, ja nuorisopolitiikalla nuorten kasvu- ja elinolojen sekä sukupolvien välisen vuorovaikutuksen tukemista. VANUPO on Suomen hallituksen työkalu hallitusohjelman nuorisopolitiittisten tavoitteiden toimeenpanemiseksi ja toimeenpanon varmistamiseksi. VANUPO:n valmistelua on ohjannut hallituksen lapsi- ja nuorisopolitiittinen ministerityöryhmä.

Valtakunnallinen ohjelma kattaa kaikki alle 29-vuotiaat nuoret, mutta se keskittyy nuoruusikäisiin, itsenäistymiskehityksen vaiheessa oleviin 12-25 -vuotiaisiin. Käynnissä on myös kansallisen lapsistrategian

valmistelu, joka valmistuessaan kohdistuu erityisesti alle 18-vuotiaisiin. VANUPO ja lapsistrategia täydentävät toisiaan ja toimivat jatkossa yhdessä paikallista lapsi- ja nuorisopoliittista ohjelmatyötä ohjaavina valtakunnallisina ohjelmina.

VANUPO-kehittämisohjelma sisältää kolme tavoitekokonaisuutta nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja osallisuuden vahvistamiseksi: 1) Nuorella on edellytykset sujuvaan arkeen – syrjäytyminen vähenee, 2) Nuorella on keinot ja taidot osallistumiseen ja vaikuttamiseen ja 3) Nuori luottaa yhteiskuntaan – yhdenvertaisuus ja turvallisuus vahvistuvat.

1. Nuorella on edellytykset sujuvaan arkeen – syrjäytyminen vähenee

”Nuoren arjen sujumista parannetaan takaamalla nuorelle pääsy koulutukseen ja työhön, varmistamalla taloudellinen turva ja taloudenhallintataidot sekä vahvistamalla nuoren mielenterveyttä. Syrjäytymistä ehkäistään varmistamalla jokaiselle nuorelle merkityksellisen elämän edellytykset.”
(VANUPO 2020-2023, 11)

Tavoitekokonaisuus saavuttamisen edellytykset:

- Nuorisotakuulla turvataan nuoren pääsy koulutukseen ja työhön
- Nuoren tarpeet, palvelut sekä etuudet tunnistetaan ja otetaan huomioon sosiaaliturvan kokonaisuudistuksessa
- Vahvistetaan nuorten mielenterveyttä
- Kehitetään lastensuojelun jälkihuoltoa antamalla nuorelle riittävä ja tarpeenmukainen tuki matkalla aikuisuuteen
- Moniammatillista yhteistyötä ja erityisesti nuorisotyötä vahvistetaan perusopetuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa
- Nuorten edellytykset itsenäiseen asumiseen paranevat ja heidän asunnottomuutensa vähenee
- Nuorella on mahdollisuus mieluisaan harrastukseen
- Taloudenhallinta haltuun ennakoivalla talousneuvonnalla

2. Nuorella on keinot ja taidot osallistumiseen ja vaikuttamiseen

”Nuorten osaamispääomaa vahvistetaan demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen avulla kouluissa ja oppilaitoksissa. Samalla tavoitellaan myös laajempaa osallistumispohjaa vaikuttajaryhmille muissa vaikuttamisen paikoissa. Jokaisen nuoren mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa edellyttää, että nuoret tunnustetaan ja tunnustetaan osana päätöksentekoa.”
(VANUPO 2020-2023, 20)

Kehittämisohjelman osatavoitteet tämän kokonaisuuden osalta ovat:

- Kehitetään nuorille suunnattuja yhteiskunnallisen osallistumisen välineitä
- Vahvistetaan koulujen ja oppilaitosten demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta
- Nuorten ääni kuuluvaksi ilmastonmuutoskeskustelussa

3. Nuori luottaa yhteiskuntaan – yhdenvertaisuus ja luottamus yhteiskuntaan vahvistuvat

”Merkityksellinen elämä tarkoittaa, että nuorella on luottamusta yhteiskuntaan ja omaan tulevaisuuteensa. Turvallisuutta parannetaan mm. nuorten yhdenvertaisuutta edistämällä, nuorten sosiaalista osaamista, yhteisöllisyyttä ja osallisuutta vahvistamalla sekä lisäämällä nuoren valmiuksia toimia syrjäintätilanteissa. Kiusaamiseen puuttamalla tarjotaan jokaiselle nuorelle mahdollisuus kasvaa rauhassa. Lasten ja nuorten

vuorovaikutus- ja tunnetaitoja kehittämällä, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa tukevilla rakenteilla, ja toimijoiden välisellä yhteistyöllä rakennetaan nuorten luottamusta ja turvallisuuden tunnetta.”
(VANUPO 2020-2023, 24)

Tavoitteena on, että

- Nuorten ihmissuhde- ja vuorovaikutustaitoja vahvistetaan ja kiusaamiseen puututaan
- Tunnistetaan syrjiviä rakenteita ja lisätään valmiuksia toimia syrjintätilanteissa
- Vahvistetaan moniammatillista yhteistyötä rikoksilla oireilevien nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja nuorten tekemien rikosten ehkäisemiseksi
- Vahvistetaan koordinaatiota nuoriin kohdistuvan some-houkuttelun (“grooming”) ehkäisemiseksi

Valtakunnallisessa nuorisotyön ja -politiikan kehittämisohjelmassa asetetaan myös painopisteet nuorisotalan osaamiskeskusten valtionapukelpoisuudelle. Jokaisen painopisteen osalta opetus- ja kulttuuriministeriöllä on niihin tavoiteohjausintressi. Tästä syystä osaamiskeskusten painopisteillä on merkitystä nuorisotyö ja -politiikan toteuttamisessa myös alueellisesti. Painopisteet vuosille 2020-2023 ovat:

- Nuorisotyö kunnassa
VANUPOssa linjataan mm. että nuorisotyön vahvistaminen osana kunnassa tehtävää nuorten hyvinvointityötä on tärkeää. Nuorisotyön eri työtapojen, muotojen ja osa-alueiden eli nuorten tieto- ja neuvontatyön, nuorten mielenterveyden edistämisen ja päihteiden käytön ennaltaehkäisyn, sukupuolisensitiivisen nuorisotyön sekä suomenruotsalaisen nuorisotyön kehittämisessä tulee pyrkiä entistä tiiviimpään yhteistyöhön. Tämä tarkoittaa, että paikallista yhteistyötä eri toimijoiden (yhdistykset, seurakunnat) tulee vahvistaa.
- Nuorisotalalla toimivien järjestöjen tilannekuva ja vaikuttavuus
Painopiste nostaa esille nuorten parissa toimivien kansalaisjärjestöjen merkityksen osallistumisen ja vaikuttamisen väylien sekä harrastustoiminnan mahdollisuuksien tarjoajina nuorille. Järjestöjen nuorisotyötä ja -toimintaa koskevaa tiedontuotantoa ja vaikuttavuusarviointia tulee kehittää.
- Osallisuus ja vaikuttaminen
Nuorisolaki velvoittaa viranomaisia tarjoamaan ja järjestämään nuorille osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn sekä kuulemaan nuoria heitä koskevissa asioissa. Nuorisotyössä nuorten osallisuus on kaiken läpileikkaava teema. Nuorten ja viranomaisten vuoropuhelua tulee syventää ja laajentaa, mikä tarkoittaa myös esim. digitaalisten välineiden ja osallisuuden laatukriteerien edelleen kehittämistä, tunnetuksi tekemistä ja käyttönoton tukemista.
- Kohdennettu nuorisotyö
Nuorten työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö tarjoavat nuorille yksilöllistä, elämänhallintaa ja toimijuutta vahvistavaa ohjausta jatkopoluille pääsemiseksi. Kehittämiskohteet liittyvät työpajatoiminnan ja oppilaitosten väliseen yhteistyöhön sekä kokonaan uusiin yhteistyömuotoihin (esim. Ohjaamo-toiminnassa ja sosiaalityön kanssa). Alueellista yhdenvertaisuutta sekä monialaista yhteistyötä esim. nuorten päihteiden käytön, syrjäytymisen ehkäisyn ja mielenterveyden tukemiseksi korostetaan.
- Digitaalinen nuorisotyö
Digitaalisen nuorisotyön valtavirtaistaminen osaksi nuorisotyön pysyviä rakenteita ja arkityötä on keskeinen tulevaisuuden haaste. Osa-alue edellyttää lisäkoulutusta ja -tukea niin kunnissa kuin

kansalaisjärjestöissäkin. Erityiskysymyksenä esiin nostetaan digitaalisen median riskit, esim. ns. grooming-ilmio.

- Nuorisotyö kouluissa ja oppilaitoksissa
Nuorisotyö tavoittaa valtaosan kohderyhmästään, kun sitä tehdään yhteistyössä koulujen ja oppilaitosten kanssa. Työ tarjoaa nuorille sopivaa tukea, lisää kouluviihtyvyyttä ja sen kautta voidaan puuttua kiusaamiseen. Yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa voidaan vahvistaa nuorten kokonaisvaltaista hyvinvointia, tukea mielenterveyttä. Nuorisotyö mahdollistaa sujuvan siirtymisen kouluasteelta toiselle ja tiivistää oppilaitosten yhteistyötä paikallisiin vapaa-ajan harrastustoimintoihin.

2.4 KANSALLINEN LAPSISTRATEGIA

Pääministeri Sanna Marinin hallitus linjaa, että Suomeen luodaan kansallinen lapsistrategia. Strategian tulee perustua YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen ja sen tavoitteena on edistää sopimuksen toimeenpanoa. Strategiaan sitoutetaan valtion lisäksi erityisesti kunnat ja kuntayhtymät, oppilaitokset, seurakunnat ja järjestöt sekä elinkeinoelämä. Lapsistrategian valmisteleva työ aloitettiin jo Juha Sipilän hallituskaudella, jolloin lapsi- ja perhepalveluiden ja -politiikan uudistamiseksi käynnistettiin myös Lapsi – ja perhepalveluiden muutosohjelma -kärkihanke. Lapsistrategiaa taustoittavan työn tuloksena syntyi Lapsen aika -raportti (Lapsen aika. Kohti kansallista lapsistrategiaa 2040). Lapsen aika -raportin pohjalta lasten hyvinvoinnin osa-alueiksi voidaan määritellä 1) ihmissuhteet, 2) terveys, 3) oppiminen, 4) turvallisuus ja 5) osallisuus.

Lapsimyönteisessä yhteiskunnassa läheiset ja turvalliset aikuiset ovat turvallisuuden ja hyvinvoinnin perusta ja vanhemmuutta tuetaan matalan kynnyksen varhaisella tuella. Varhaiskasvatuksen ja koulun rooli on tärkeä mm. yksinäisyyden vähentämisessä. Arjen sujuvuus huomioidaan kaupunkisuunnittelussa, ja lapsiperheiden työelämässä on riittävästi joustoja. Vanhempia tuetaan terveyttä edistävissä ratkaisuissa neuvolasta alkaen, jotta vanhemmilla olisi kyky tukea lastensa terveyttä ja hyvinvointia. Lasten ja perheiden palveluiden yhteen kokoaminen on tärkeää, ja siinä vanhempien ja lasten palvelut ovat tiiviissä vuoropuhelussa keskenään. Palvelut ovat saatavilla lasten omilla elämänpiireissä. Mielenterveyden ongelmat vähentyvät varhaisen tuen seurauksena.

Jokaisella lapsella on omaa kasvua ja oppimista palvelevat yksilölliset kasvu- ja oppimispolut ja hyvää arkea tukevat palvelut. Opinpolut ovat laadukkaita yhdenvertaisia ja tasa-arvoisia. Nivelvaiheet sujuva ja pedagogiikka ottaa huomioon erilaiset kulttuuriset lähtökohdat. Ryhmään kiinnittymisen kokemus on vahva, lapset kokevat vaikuttavansa koulutyöhön ja että opettajat ovat kiinnostuneita heidän asioistaan. Vuorovaikutusta vahvistetaan, ehkäistään kiusaamista ja yksinäisyyttä. Lasten ja nuorten palvelut ovat opettajien ja koulutyön tukena. Eri toimijoiden yhteistyöllä jokaisella lapsella on mahdollisuus mieluisaan harrastukseen. Yhteistyötä tehdään kolmannen sektorin kanssa.

Kaikki lapset voivat hyvin ja elävät turvallisissa kasvu- ja oppimisympäristöissä. Lasten tunnetaitoja ja yhteisöllisyyttä tuetaan, ja kiusaaminen ja väkivalta vertaissuhteissa saadaan vähenemään. Kuritusväkivalta on loppunut. Turvallisuutta edistävät työtavat ovat osa kaikkia palveluita, painopiste on erityisesti ennalta ehkäisevissä palveluissa. Lastensuojelun sijoitusten tarve on vähentynyt varhaisen tuen vahvistumisen, yhteistyön ja lastensuojelun toimintatapojen muutosten seurauksena.

Lasten, nuorten ja perheiden osallisuus on vakiintunutta: heidät huomioidaan palveluissa ja päätöksenteossa, uusia kuulemis- ja palautekäytänteitä kehitetään ja lapsivaikutusten arviointi on osa kaikkia muutosprosesseja.

Lapsi- ja perhemyönteisen yhteiskunnan tavoitteita tiivistetysti ovat 1) lapsen tarvitsemat läheiset aikuiset, 2) yhteisöön kuuluminen, 3) perheiden yhdessä viettämä aika, 4) lapsen ja nuoren kaverisuhteet, 5) kasvun ja oppimisen polut, 6) toivottu lapsimäärä ja 7) lapsiperheiden köyhyyden vähentäminen.

Vision toteuttamisen mahdollistavat lapsen oikeuksiin ja tietoon perustuva hallinto ja päätöksenteko sekä lapsi- ja perhemyönteinen toimintakulttuuri.

2.5 KESKI-SUOMEN LAPSIOHJELMA: LASTEN HYVINVOINNISTA HYVINVOIVAAN YHTEISKUNTAAN

Keski-Suomen lapsiohjelman keskeinen tavoite on, että Keski-Suomi tunnetaan vuonna 2025 lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin maakuntana. Tavoitteena on yhteinen ja yhtenäinen, lapsiystävällinen toimintakulttuuri yksittäisestä lapsen kohtaamisesta organisaatioiden toimintaan aina hallintoon asti niin julkisella, yksityisellä kuin kolmannellakin sektorilla.

Lapsiohjelma nostaa tavoitteeksi lapsiystävällisen maakunnan, jonka vastuulla olevissa palveluissa korostuu lasta arvostava lapsikäisyys, lasten oikeudet ja kestävän kehityksen periaatteet. Lasten ja nuorten osallisuus sekä perheystävälliset työpaikat ovat maakunnassa avainasemassa. Lapsiystävällinen maakunta muodostuu lapsiystävällisistä kunnista. Kunnan tehtävissä korostuvat tulevaisuudessa yhä enemmän kuntalaisten hyvinvointi ja sen edellytysten ylläpito. Yhteistoimijuus varhaiskasvatukseen, koulun sekä taiteen, kulttuurin ja liikunnan kesken tiivistyy. Lasten ja nuorten osallisuus päätöksenteossa, sen valmistelussa ja seurannassa toteutuu kunnissa hyvin. Jokaisessa kunnassa toimii nuorisovaltuusto. Kuntien hyvinvointisuunnitelmat ja -kertomukset ovat tärkeä työkalu kuntien strategiatyössä ja lasten ja nuorten hyvinvointinäkökulma on laajasti huomioituna niissä. Hyvinvointityö kokoaa monipuolisesti indikaattoreita, joita hyödynnetään hyvinvointityön seurannassa ja lapsivaikutusten arvioinnissa. Lasten hyvinvointi pyritään saamaan osaksi talousarviota ja kustannusten seurantaa (lapsibudjetointi). Hyvinvointi-indikaattoreiden analysoinnin lisäksi kunnissa laaditaan konkreettisia toimenpiteitä ja keinoja (strategiaindikaattoreita) tavoitteiden saavuttamiseksi.

Lapsiohjelman tavoitteisiin pääsemisen edellytykset ovat 1) huomion kohdistaminen lapsen hyvinvoinnin parantamiseen, 2) siirtymävaiheen tukeminen lapsuudesta täysi-ikäisyyteen, 3) perheen hyvinvointi ja sen edellytysten tukeminen.

2.6 ÄÄNEKOSKEN KAUPUNKISTRATEGIA

Äänekosken kaupunkistrategiassa vuosille 2016-2021 arvolähtökohdiksi määritellään innovatiivisuus ja uudistumiskyky, tasa-arvoisuus, oikeudenmukaisuus ja kestävä kehitys. Vision mukaan Äänekoski on pohjoisen Keski-Suomen vetovoimaisin asuin- ja työssäkäyntikeskus, jossa on monipuolista yritystoimintaa ja toimivat palvelut.

Nyt päivittyvässä Äänekosken lapsi- ja nuorisopoliittisessa ohjelmassa käytetään vuosien 2016-2019 Läsnä-ohjelmassa laadittua kaupunkistrategiaan ja sen menestystekijöihin liittyvää tavoitetaulukkoa (taulukko 1.) Kaupunkistrategia arvoperusteineen päivitetään seuraavan kerran uuden valtuustokauden alussa, jolloin tehdään myös kokonaan uusi lapsi- ja nuorisopoliittinen ohjelma. Uusi strategia vaikuttaa myös lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman kehittämistavoitteisiin.

Kriittinen menestystekijä (Asiakas-näkökulma)	Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman tavoite
Hyvät ja toimivat peruspalvelut	Yhteisöllisyys ja turvallisuus, Vanhemmuuden tukeminen, Sosiaalinen vahvistaminen ja osallisuus
Viihtyisiä ja vetovoimainen asuin- ja elinympäristö	Yhteisöllisyys ja turvallisuus
Kuntalaisten vuorovaikutus- ja osallistumismahdollisuuksien vahvistaminen	Yhteisöllisyys ja turvallisuus, Sosiaalinen vahvistaminen ja osallisuus
Hyvien liikenneyhteyksien vahvistaminen	Yhteisöllisyys ja turvallisuus

Kasvun ja oppimisen toimialan lasten ja nuorten palveluissa perustehtävänä on lasten, nuorten ja heidän perheidensä terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen tarjoamalla laadukasta varhaiskasvatusta, lastensuojelupalveluita ja neuvolatoimintaa sekä oppilas- ja opiskelijahuoltoa.

Toimintatapana perustehtävän toteuttamisessa on ennalta ehkäisevä toiminta, varhainen tuki ja kuntoutus moniammatillista asiantuntijuutta hyödyntäen. Tavoitteena lasten ja nuorten palveluissa on vahvistaa perhepalveluiden palvelukokonaisuutta edelleen siten, että lapsiperheet saavat peruspalvelut laadukkaasti ja matalan kynnyksen periaatteella. Perhekeskus on aloittanut toimintansa Äänekoskella vuonna 2017. Perhekeskus kokoaa yhteen lapsiperheiden palvelut. Äänekosken perhekeskuksesta on saatavilla mm. avoimen varhaiskasvatuksen palveluita, vertaisryhmätoimintaa, maahanmuuttajaneuvontaa, ohjausta ja neuvontaa vanhemmuuteen, kasvattajana toimimiseen ja lapsiperhearkeen, ennaltaehkäiseviä sosiaali- ja terveyspalveluita sekä erilaisia tapahtumia. Tehtävänä on tukea perheitä vanhemmuudessa ja parisuhteessa, tarjota varhaista tukea erilaisissa elämänvaiheissa ja pitää yllä kohtaamispaikkoja yhteisöllisyyden ja vertaistuen mahdollistamiseksi. Kaikki palvelut tuotetaan monialaisessa yhteistyössä eri toimijoiden, mukaan lukien 3. sektori, kanssa. Tuki on tarkoitettu kaikille perheille.

Lisäksi lasten, nuorten ja perheiden palveluja tarjoava moniammatillinen palveluverkosto noudattaa yhdensuuntaisia lapsi- ja perhelähtöisiä varhaisen tuen ja varhaiskasvatuksen tavoitteita, toimintatapoja ja yhteistyökäytänteitä.

Kasvun ja oppimisen opetuspalveluissa perusopetuksen perustehtävänä on tarjota yksilölliselle mahdollisuus hankkia yleissivistystä ja suorittaa oppivelvollisuus ja yhteiskunnalle väline kehittää sivistyksellistä pääomaa sekä yhteisöllisyyttä ja tasa-arvoa. Lukio-opetuksen perustehtävänä on antaa laaja-alainen yleissivistys. Sen tulee antaa riittävät valmiudet lukion oppimäärän perustuviin jatko-opintoihin.

Nuorisopalveluiden toiminnot Äänekoskella on tarkoitettu pääosin 12-17-vuotiaille, etsivä työ 15-29-vuotiaille ja osa toiminnoista alakouluikäisille. Nuorisotyön lähtökohtana on nuoren kasvamaan saattaminen ja nuoren oman toimijuuden tukeminen. Nuori kasvaa ja oppii nuorisopalvelujen toiminnoissa, vastavuoroisesti nuorisotyöntekijät oppivat nuorilta. Osallisuus on läpileikkaava määritelmä koko nuorisotyössä Äänekoskella. Nuorisotyössä ajatellaan, että nuori on oman elämänsä paras asiantuntija, työn keskiössä ovat nuoren tarpeet ja toiveet. Nuorisotyössä toimitaan nuorten vapaa-ajalla ja nuorten ympäristöissä sekä tarjotaan turvallisia ja päihteettömiä toimintoja.

Vapaa-aikapalveluissa perustehtävänä on tarjota kaikille kuntalaisille tasapuolisesti laadukkaista ja edullisia (hyvinvointi-) vapaa-ajanpalveluita yhteistyössä eri järjestöjen kanssa tukemalla niiden toimintaa. Yhtenä tavoitteena on syrjäytymisen ehkäisy yhteistyössä muiden hallinnonalojen kanssa.

Teknisen toimen ja maankäytön tehtävänä on huolehtia maanrakennuslain mukaisesti terveellisen, turvallisen ja viihtyisän asuinympäristön suunnittelusta ja rakentamisesta. Yhtenä osana liikenneturvallisuutta tekninen toimi luo edellytykset kuntalaisia tasapuolisesti palvelevalle kaupunkiympäristölle rakentamalla ja kunnossapitämällä liikenneväyliä, puistoja ja yleisiä alueita.

Kiinteistöjen, mm. koulujen ja päiväkotien, osalta tekninen toimi vastaa tilojen toimivuudesta ja terveellisestä oppimisympäristöstä. Äänekoskelle on rakennettu ja rakennetaan uusia kouluja ja päiväkoteja. Äänekosken lukion uudisrakennus valmistui 2017, Suolahden yhtenäiskoulun uudisosa ja Koulunmäen yhtenäiskoulun uudisrakennus 2019 ja Koiviston koulu 2020. Konginkankaalla otettiin käyttöön uusi viipalepäiväkotona vuonna 2018. Alkulan uusi päiväkotona otetaan käyttöön vuoden 2021 alussa.

Maankäytön strategisella suunnittelulla mahdollistetaan tulevaisuudessakin lapsia ja nuoria palvelevien toimintojen optimaalinen sijoittuminen osana toimivaa yhteiskuntaa.

2.7 TOIMENPIDEOHJELMAT

Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman lisäksi Äänekoskella on voimassa useita hyvinvoinnin edistämistä tukevia toimenpideohjelmaa ja suunnitelmia (Kasvun ja oppimisen toimialan palveluohjelma 2019-2021, Perusturvan palveluohjelma 2019-2021, Kotouttamisohjelma, Mielenterveystyön kokonaissuunnitelma ja Äänekosken ikääntymispoliittinen ohjelma 2018-2022; Äänekosken vammaispoliittinen ohjelma 2019-2022; Vapaa-aikaohjelma 2019-2021; Kulttuuritilaohjelma 2019; Työllisyysohjelma 2019). Ennaltaehkäisevän päihdetyön ohjelma on tekeillä.

2.8 LAPSI- JA NUORISOPOLIITTINEN OHJELMATYÖN PÄIVITYSPROSESSI

Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelmatyön päivityksestä ja seurannasta vastaa Äänekosken kaupungin LAPE-työryhmä (LAPE-työryhmän asettaminen ja tehtävät KH 2.10.2017 § 294; KH 21.10.2019 § 261).

LAPE-työryhmän tehtävänä on edistää lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteiden toteutumista kaupungin päätöksenteossa ja toiminnassa.

- Koota tietoja lasten, nuorten ja perheiden elinoloista ja arvioida niiden pohjalta lasten, nuorten ja perheiden tilannetta paikallisen päätöksenteon ja suunnitelmien tueksi.
- Kehittää, koordinoi ja arvioida kaupungin lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kokonaisuutta.
- Edistää lapsille, nuorille ja perheille suunnattujen palveluiden yhteensovittamista, yhteisiä menettelytapoja palveluihin ohjaamisessa sekä tiedonvaihdon sujuvuutta.
- Edistää yhteistyötä palveluiden toteutumiseksi.
- Ohjata ja seurata perhekeskus- ja ohjaamatoiminnan toteutumista.
- Tiedottaa kaupungin lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnista ja palvelutarpeista.
- Ohjata, koordinoi ja seurata lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman toteutumista ja päivittämistä.

LAPE-työryhmän kokoonpano on liitteenä (liite 1). LAPE-työryhmän jäsenistöstä koottiin pienempi LANUPO-työryhmä valmistelemaan asiakirjan päivitystä. LANUPO-työryhmään kuuluivat Ville Härtsiä, Pirjo Heinonen, Satu Tarvainen, Mika Inkeroinen, Essi Määttä, Maria Lehtinen ja Elina Lämsä.

2.9 ÄÄNEKOSKEN KAUPUNGIN LAPSI- JA NUORISOPOLIITTINEN TYÖ VALTAKUNNALLISTEN JA MAAKUNNALLISTEN TAVOITTEIDEN VALOSSA

Juha Sipilän hallituskaudella käynnistettiin Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma 2017-2018, jonka tavoitteena oli mm. lasten, nuorten ja perheiden tuen, hyvinvoinnin ja oppimisen edellytysten vahvistaminen, asiakaskokemuksen parantuminen lapsiperhepalveluissa, raskaiden palvelujen tarpeen väheneminen, työn vaikuttavuuden lisääntyminen, eriarvoistumiskehityksen pysäyttäminen. Keski-Suomen lasten ja perheiden parhaaksi -hankkeessa (KSLAPE) luotiin maakuntaan uudenlaista toimintakulttuuria, jotta lapset, nuoret ja perheet voivat olla aktiivisia toimijoita, osallisia omien asioidensa käsittelyssä sekä mukana palveluiden ja toimintojen kehittämisessä. Hankkeessa tehtiin muun muassa Keski-Suomeen oma lapsiohjelma sekä rakennettiin yhdessä kuntien kanssa perhekeskustoimintamallia koko maakunnan alueella. Äänekosken kaupunki oli maakunnallisessa kehittämistyössä aktiivinen. LAPE-kaudella käynnistettiin Äänekosken perhekeskustoiminta, lasten ja perheiden palveluiden välistä yhteistyötä kehitettiin, varhaisen tuen palveluita kehitettiin ja luotiin lapsiperheiden kohtaamispaikkoja. Kaupungin ja kolmannen sektorin ja seurakunnan välistä yhteistyötä tiivistettiin. Lisäksi kehitystyötä tehtiin lastensuojelun, perhetyön ja monitoimijaisen arvioinnin osa-alueilla.

Näyttöön perustuvien menetelmien käyttöönotto eri alueilla oli yksi LAPE-kauden tavoitteista. Keski-Suomen maakunta edisti Lapset puheeksi -menetelmän käyttöönottoa, mm. järjestämällä LP-koulutuksia alueella. LP-menetelmän käyttöönotossa Äänekosken kaupunki on ollut maakunnan vatureita. Noin 70 koulutettua menetelmäosaajaa, yhdeksän (9) LP-kouluttajaa ja varhaiseen, monialaiseen perheiden tukeen rakennettu kuntatyömalli on olemassa perheiden arjen tukemista varten.

Niin valtakunnalliset kuin maakunnallisetkin toimintaohjelmat peräänkuuluttavat alueilta, kunnilta ja toimijoilta vahvoja tiedolla johtamisen käytäntöjä. Äänekosken kaupunki on lapsi-, nuoriso- ja perhepolitiikan saralla tarttunut aktiivisesti tehtävään: jo aikaisemmin toteutetut tietoperusteiset analyysit (esim. kouluterveyskyselyt, hyvinvointi-indikaattorit) täydentyivät vuonna 2018 aloitetulla Nuorten tila -kokonaisuudella, joka sisältää paitsi tiedon kokoamisen ja sen monitoimijaisen analysoinnin myös toimenpiteiden ja vastuiden asettamisen. Nuorten tila -selvityksen myötä kaupunkiin perustettiin mm. Stoppi-työryhmä eli 7-18 -vuotiaiden lasten ja nuorten palveluiden monialainen konsultoiva työryhmä, jonka tehtävänä on tukea lapsen ja perheen kanssa työskenteleviä tahoja sekä koko perhettä tilanteessa, jossa tavanomaiset moniammatillisen työn keinot on käytetty ja jossa lapsen asiassa ei ole havaittu selkeää edistymistä. Yhteistoimijuus eri hallinnonalojen ja toimijoiden kesken on siis jo monin paikoin vakiintunut käytäntö, joskin kehittämisen paikkoja on edelleen.

Äänekosken kaupunki on muiden kuntien tavoin mukana Keski-Suomen maakunnan Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskushankkeessa, joka toteutuessaan haastaa edelleen kehittämään lasten, nuorten ja perheiden palveluita. Hankkeen avulla on tarkoitus kehittää laaja-alainen sosiaali- ja terveyskeskus, josta palvelut saa sujuvasti ja yksilöllisesti. Sosiaali- ja terveyskeskuksessa hyödynnetään uudenlaista työnjakoa, tarjotaan eri ammattilaisten ja erityistason konsultaatioita sekä hyödynnetään digitalisointia.

Tulevaisuuden sotekeskus-hankkeen kehittämisen osa-alueet ovat:

1. Vastaanottopalveluiden saatavuuden parantaminen
2. Palveluketjujen yhtenäistäminen ja yhtenäistämisen prosessin konseptointi
3. Lasten ja perheiden palveluiden integroiminen osaksi sote-keskusta

Kolmas osatavoite pitää sisällään muun muassa perhekeskustoimintamallin jatkokehittämisen ja juurruttamisen, lasten ja perheiden palveluiden yhdyspintojen ja painopisteiden tarkastelun yhteisten

toimintamallien luomiseksi sekä sosiaalihuollollisten palveluiden määrittelyn osana lasten ja perheiden palvelukokonaisuutta. Myös osatavoite 2 pitää sisällään tavoitteita lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin edistämiseksi mm. mielenterveystyön palveluissa.

3 HYVINVOIVA LAPSI JA NUORI ÄÄNEKOSKELLA

Alkuvuodesta 2018 Äänekosken kaupungin opetus- ja kasvatustoiminnan johtaja Ville Härtsiä kutsui koolle lasten ja nuorten palveluiden toimijoita kokoamaan yhteen tietoa äänekoskelaisten nuorten tilasta. Työryhmätyöskentelyn tavoitteena oli löytää keskeiset haasteet ja palvelurakenteiden puutteet nuorisoiäkisten kuntalaisten näkökulmasta sekä luoda konkreettisia toimenpidemalleja näiden ratkaisemiseksi. Lisäksi työryhmä sai tehtäväkseen laatia ehdotukset ennalta ehkäiseviksi toimenpiteiksi. Kevään 2018 ajan työskennellyt työryhmä laati laaja-alaiseen hyvinvointi-indikaattoritietoon perustuvan Nuorten tila -selvityksen, joka koostui paitsi tilasto-osuudesta myös lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia edistävästä toimenpiteistä.

Tilastot nostivat esiin haasteet osallisuuden, koulutuksen, työn ja toimeentulon sekä elinolosuhteiden, elintapojen ja terveyden osa-alueilla. Muun muassa työttömyys, matala koulutustaso, lapsiperheiden köyhyys, sairastavuus ja suuri lastensuojelun tarve, päihteet ja rikollisuus korostuivat Äänekoskella. Lisäksi ulkopuolisuuden tunteet ja päämäärättömyys kuvasivat nuorten osallisuuden kokemuksia. Toteutuneiden toimenpiteiden painotus oli ennalta ehkäisevässä ja varhaisessa vaiheessa: mm. perhekeskustoiminnan vakiinnuttaminen, kouluyhteistyön vahvistaminen, työllisyyspalveluiden nuorten ohjaus ja perusopetuksen interventiorahoitus. Lisäksi selvitys sisälsi useita toimenpiteitä mm. verkostotyön vahvistamiseen, työnkuvien ja rajapintojen selkiyttämiseen ja palveluiden sisällölliseen kehittämiseen liittyen.

Toimenpiteiden toteutumista seurataan, ja Nuorten tila -selvitystä päivitetään aina uuden hyvinvointidatan (esim. kouluterveyskyselyt) mukaan. Nuorten tila -selvityksestä on muodostunut keskeinen lasten, nuorten ja perheiden palveluiden tiedolla johtamisen työkalu, joka kokoaa toimijat, hyvinvointitiedon ja siitä tehdyt tulokset yhteen.

Hyvinvointikertomus vuodelta 2018 kertoo talouden osalta positiivisesta kehityksestä Äänekoskella. Suuret teollisuusyritykset menestyivät hyvin ja myös pienten ja keskisuurten yritysten lukumäärä kasvoi. Infrahankkeista suurin, 4-tien parantaminen Äänekosken kohdalla on aikataulusta jopa hieman edellä (valmistuu kokonaisuudessa v. 2020). Kaupunki on panostanut viimeisen kolmen vuoden aikana lähes 50 miljoonaa euroa kouluhankkeisiin, niistä osa on jo valmistunut ja loput valmistuvat vuoden 2020 aikana. Kaupungin korkea työttömyysaste lähti selvästi laskemaan. Kaupungin sitkeä ja määrätietoinen työ työllisyyden parantamiseksi ja työllisyysohjelman toimenpide-ehdotusten toteuttaminen näyttävät tuovan toivottua vaikuttavuutta. Sen sijaan huoltosuhde on korkea ja väestömäärä laski edellisvuodesta (-299 henkilöä). Syntyvyys on viime vuosina laskenut ja lähtömuutto lisääntynyt. Vuoden 2018 aikana käynnistyneellä "Hyvä arki asukkaalle" -kampanjalla pyritään vaikuttamaan väkiluvun positiivisempaan kehitykseen. Rikosten kokonaismäärä vähentyi Äänekoskella vuodesta 2017.

Lastensuojelun tarve on Äänekoskella edelleen korkeaa tasoa ja sisällöltään vaativaa ja moniulotteista. Vuonna 2019 lastensuojeluilmoituksia tehtiin 749 kappaletta 361 lasta koskien. Vuonna 2018 nuorten aikuisten (18-24 -vuotiaat) sosiaalityön tarve jatkui suurena. Asiakkailta oli haasteita usealla elämänalueella ja verkostotyön tarve korostui. Nuorten aikuisten sosiaalityöntekijä toimi myös lastensuojelun jälkihuollon piirissä olevien 18-21 -vuotiaiden sosiaalityöntekijänä. Kotouttamisen piirissä olevat asiakkaat kuuluivat

pääosin tähän ikäryhmään, joten heidän sosiaalityöstä vastasi nuorten sosiaalityöntekijä. Äänekosken kaupunki oli valtuuston päätöksen mukaisesti varautunut 30 kuntapaikkaan vuositasolla.

Lasten ja nuorten kokemassa hyvinvoinnissa on 2019 kouluterveyskyselyiden valossa korostunut ahdistuneisuus, yksinäisyys, kouluun liittyvä stressi, päihdemyönteisyys ja esimerkiksi lukiolaisten tyttöjen hälyttävä päihteiden käyttö. Äänekosken kaupungin panostukset esim. koululaisten osallisuuden kokemuksen vahvistamiseen näkyivät sen sijaan kouluterveyskyselyssä positiivisena kehityksenä. Vanhempien hyvinvointiin, mielenterveyden haasteisiin ja päihteidenkäyttöön liittyvät huolet näkyvät myös lasten ja nuorten kokemuksissa. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi on tarkoituksenmukaista kiinnittää yhä edelleen huomiota palveluiden kehittämiseen mm. ajanvarauksettomien palveluiden, nivelvaiheisiin osoitetun tuen, verkostomaisten työmuotojen (esim. Ohjaamo) ja aikuisten ja lasten palveluiden yhteensovittamisen osa-alueilla.

3.1 LASTEN, NUORTEN JA PERHEIDEN PALVELUT ÄÄNEKOSKELLA

Kaikki toimialat vaikuttavat lasten, nuorten ja heidän vanhempiensa hyvinvointiin ja kasvuoloihin; lapsipolitiikka on poikkihallinnollista. Lasten ja nuorten kasvuoloja kehittämällä suojellaan lapsia ja edistetään heidän hyvinvointiaan. Hyvinvointia tukevaa toimintaa ovat esimerkiksi kulttuuri, liikunta ja taidelähtöiset menetelmät. Omien vanhempien lisäksi lapset tarvitsevat muita turvallisia aikuisia. Opettajilla, kouluterveydenhoitajilla, ohjaajilla, järjestöjen ja yhdistysten ohjaajilla, valmentajilla ja muilla lasten kanssa työskentelevillä tulisi olla aikaa kuunnella, keskustella, ohjata tai vain olla lasten kanssa.

Suomalaisille suhde luontoon on tärkeä. Elinympäristöön kohdistuvat päätökset, kuten kaavoitus, vaikuttavat erityisesti lasten kasvuoloihin, koska he ovat aikuisia kokonaisvaltaisemmin sidoksissa siihen ympäristöön, jossa he elävät. Liikennejärjestelyt, puistojen varustukset, urheilukentät, valaistus jne. vaikuttavat välittömästi lasten arkipäivään. Osa lasten luonto- ja ympäristökokemuksista syntyy päiväkotien ja koulujen toimintaympäristöstä. Päiväkotien ja oppilaitosten sekä ulkoiset että toiminnalliset puitteet koskevat lapsia erityisen paljon. Lapsiryhmän koko vaikuttaa kaikkeen arkipäivän toimintaan. Esimerkiksi paljon lapsia ahtaissa tiloissa lisää aggressiivista käyttäytymistä. Ainakin yhtä paljon kuin fyysinen ympäristö lapsiin vaikuttavat toimintatavat, lukujärjestykset, opetussuunnitelmat, oppimisympäristöt ja -menetelmät sekä lasten vaikutusmahdollisuudet niihin. Turvallisen, terveellisen ja virikkeitä antavan kasvuympäristön lisäksi, kasvuoloihin kuuluvat riittävät ja jatkuvat aikuiskontaktit sekä lapsen huomioon ottavat toimintatavat.

Lapsipolitiikka tarkoittaa "maailman katselemista lapsen ja nuoren näkökulmasta" ja toimimista lapsi- ja nuorilähtöisesti yli hallinto- ja sektorirajojen. Perinteisestä asiantuntijakeskeisyydestä siirrytään kumppanuuteen ja dialogiin vanhempien, lasten, nuorten ja kolmannen sektorin kanssa.

Lastensuojelulaki (88/2010, 3a§) ja sosiaalihuoltolaki (1301/2014, luku 2) korostavat ennaltaehkäisyä ja kokonaisvaltaista hyvinvoinnin edistämistä. Lastensuojelusta on tullut entistä enemmän kaikkien tahojen asia, mikä merkitsee sekä ehkäisevän lastensuojelun näkymistä peruspalveluissa että lakisääteisten vastuiden omaksumista työkäytäntöihin. Ennalta ehkäisevä lastensuojelu näkyy eri toimijoiden hyvinä käytäntöinä, joilla vanhemmuutta tuetaan ja lasten, nuorten ja perheiden osallisuuteen pyritään.

Varhaisen tuen ja ehkäisyn näkökulma näkyy esimerkiksi verkosto- ja perhenäkökulman huomioimisena aikuisten ja lasten palveluissa (mm. Lapset puheeksi), vanhempien kohtaamisen ja perustyön tärkeyden korostamisena, matalan kynnyksen kohtaamispaikkojen luomisena, yhteydenottokanavien monimuotoistamisena, ajanvarauksettomien palveluaikojen lisäämisena sekä toimintamallin kehittämisenä

lähisuhde- ja perheväkivaltilanteiden käsittelemiseksi eri toimipisteissä jne. Oppilas- ja opiskeluhoitoa koskevassa laissa (1287/2013) korostetaan yhteisöllisen ennaltaehkäisevän oppilas- ja opiskelijahuollon merkitystä. Äänekoskella yhteisöllisen tuen osuus toteutuneesta koulu- ja opiskeluhoollosta on n. 40 %, mikä kertoo lain hengen mukaisen työtteen toteutumisesta.

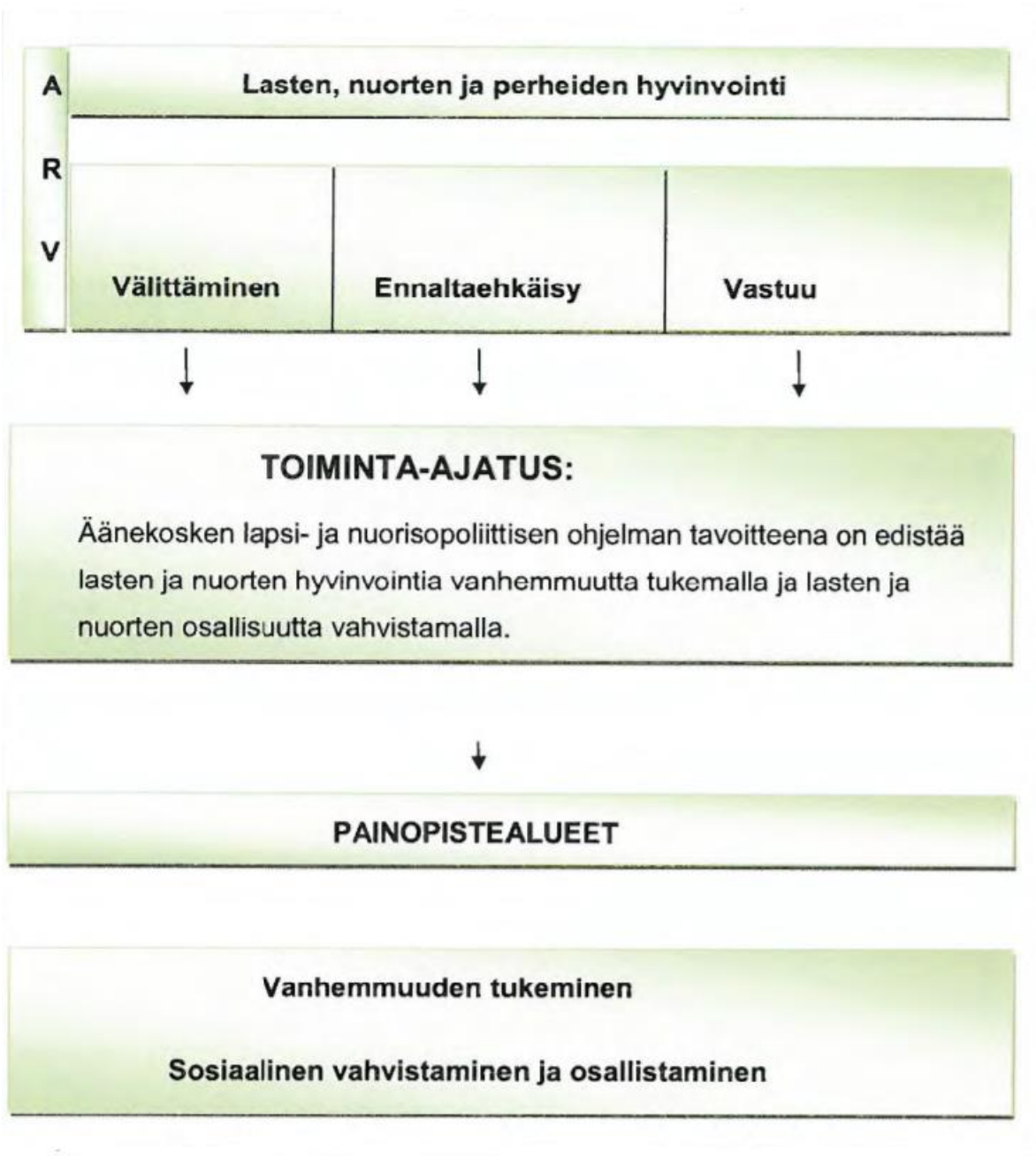
Äänekosken lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman päivitystyön aikana todettiin, että ammatilliset yhteistyö- ja vastuukysymykset sekä lasten ja vanhempien kohtaaminen, puheeksi ottaminen, puuttuminen ja tukemisen taidot ovat edelleen tärkeitä kehittämiskohteita, vaikka hyviä hankkeita ja menetelmiä onkin jo otettu käyttöön.

4 ARVOT JA TOIMINTA-AJATUS

Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman arvopohja ja toiminta-ajatus ovat muotoutuneet vuoden 2016 ohjelmatyössä prosessinomaisesti työpajatyöskentelyssä ja verkkokyselyn avulla. Työpajoissa kaupungin henkilöstön, järjestöjen ja oppilaiden edustajat ovat pohtineet ohjelmatyön arvolähtökohtia. Arvopohja ja toiminta-ajatus hyväksyttiin lopulliseen muotoon työpajan edustajien ja ohjausryhmän yhteisessä viimeisessä tapaamisessa.

Vuoden 2020 lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman päivityksessä ei muutettu tämän luvun sisältöä.

KUVIO 1. Lapsi- ja nuorisopoliitiikan arvot, toiminta-ajatus ja painopistealueet.

Lapsi ja nuorisopoliittisen ohjelman keskeisimpinä arvolähtökohtina ovat välittäminen, ennaltaehkäisy ja vastuu. Äänekosken lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman toiminta-ajatuksen mukaan tavoitteena on edistää lasten ja nuorten hyvinvointia vanhemmuutta tukemalla ja lasten ja nuorten osallisuutta vahvistamalla. Painopistealueiksi valikoituivat vanhemmuuden tukeminen, sosiaalinen vahvistaminen ja osallistaminen sekä yhteisöllisyys ja turvallisuus.

Välittäminen

Kokonaisvaltainen huolehtiminen kanssaihmisestä ja heidän huomioiminen on välittämistä. Se kehittyy luottamuksellisen vuorovaikutuksen ja konkreettisen huolenpidon avulla luoden yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta. Välittämisen kulttuuri syntyy ensisijaisesti perheen jäsenten, ystävien ja sukulaisten kesken. Se näkyy arjen tekoina lapsen ja nuoren perustarpeista huolehtimisena. Läsnäolo ja toisen huomioiminen on välittämisessä tärkeää. Lapsi ja nuori kohdataan yksilönä avoimesti kuunnellen ja aidosti kiinnostuneina hänen asioistaan ja huolistaan.

Välittäminen lapsista, nuorista ja perheistä Äänekosken kaupungissa näkyy palvelujen laadusta ja työntekijöiden jaksamisesta huolehtimisena. Tällöin lasten, nuorten ja perheiden parissa työskentelevillä on hyvät edellytykset välittämiseen, läsnäoloon ja ennaltaehkäisevään työhön. Tiedottaminen lapsille, nuorille ja perheille heille suunnatuista palveluista ja niihin ohjaaminen on myös välittämistä.

Ennaltaehkäisy

Ennaltaehkäisevä työ ehkäisee ongelmien syntyä, kehittymistä ja kasautumista. Ennaltaehkäisevään työhön tarvitaan yhteisöllistä vastuullista välittämistä ja vanhempien, kunnan eri palveluiden, järjestöjen, seurakuntien sekä vapaaehtoisten moniammatillista yhteistyötä. Turvaamalla peruspalvelut, vanhemmuutta tukemalla, sosiaalisella vahvistamisella ja yhteisöllisyyttä edistämällä ennaltaehkäistään monia vaikeuksia lapsen ja nuoren elämässä.

Puheeksiottava työote ja varhainen tuki sekä ohjaaminen tarvittavien tukipalvelujen piiriin ovat ennaltaehkäisevän työn lähtökohtia. Äänekoskella on lapsille, nuorille ja perheille tarjolla riittävän ajoissa tarvittavia tukipalveluita. Läsnäolo, ohjaus ja tuki lasten, nuorten ja perheiden arjessa on ennaltaehkäisevää työtä.

Vastuu

Lasten ja nuorten vanhemmilla on ensisijainen kasvatusoikeus ja -vastuu. Vanhemmat ottavat vastuun lapsensa elämästä; asettavat rajoja ja antavat rakkautta. Lapsi ja nuori oppii ikä- ja kehitystason mukaisesti kantamaan vastuunsa omasta käyttäytymisestään ja ottamaan toiset ihmiset huomioon. Eri yhteisöjen esim. päiväkodin ja koulun tehtävänä on vastuullisesti tukea vanhempia kasvatustyössä.

Lapsista, nuorista ja perheistä kannetaan yhdessä vastuuta ja kaupungilla palveluineen on oma rooli vastuun kantamisessa. Vastuukysymykset pitää tehdä tarvittaessa selväksi erityisesti lasten ja nuorten yhteisissä kasvuympäristöissä. Vanhemmilla pitää olla selvä käsitys siitä, mitkä asiat ovat heidän vastuullaan ja mitkä ovat esim. koulun. Vastuuseen ja osallisuuteen kasvamiseen auttaa lasten ja nuorten mukaan ottaminen heitä koskevaan yhteiseen päätöksentekoon.

Arvojen lisäksi ohjelman eräänlaisina läpäisevinä toimintaperiaatteina toimivat läsnäolo ja lapsilähtöisyys. liman läsnäoloa ja lapsilähtöisyyttä ei välittäminen, vastuu ja ennaltaehkäisy muutu teoiksi.

Läsnäolo merkitsee paikalla olemista, kuuntelemista ja yhdessä tekemistä lasten ja nuorten kanssa. Siihen tarvitaan vanhempien ja muiden aikuisten aikaa, jaksamista ja sitoutumista. Vastuu läsnäolemisen on

ensisijaisesti vanhemmilla; muut toimijat ovat heitä siinä tukemassa. Läsnäolo koskee myös kaupungin ja kolmannen sektorin työntekijöiden mahdollisuutta kohdata ja olla lasten ja nuorten käytettävissä.

Lapsilähtöisyys tarkoittaa kaikkien hallinnonalojen toiminnan tarkastelemista lapsen ja heidän perheidensä näkökulmasta sekä lasten, nuorten ja perheiden osallisuutta palveluiden suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Se merkitsee lapsen ja lapsiperheiden kuulemistä ja vaikuttamismahdollisuutta heidän omaan hyvinvointiinsa vaikuttaviin asioihin esim. leikkikenttiin, vapaa-aikatoihin, nuorisotoihin, koulujen pihoihin jne. Se edellyttää joustavia vaikuttamiskanavia ja tietoisuutta näistä vaikuttamisen paikoista ja mahdollisuuksista.

5 PAINOPISTEALUEET, TAVOITTEET JA TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

Äänekoskella on edelleen kolme painopistealuetta: vanhemmuuden tukeminen, sosiaalinen vahvistaminen ja osallistaminen sekä yhteisöllisyys ja turvallisuus.

5.1 VANHEMMUUDEN TUKEMINEN

Vanhemmilla on ensisijainen kasvatusvastuu lapsista ja nuorista. Lapsen terveen kasvun, kehityksen ja oppimisen kannalta on oleellista perheenjäsenten keskinäinen hyvä vuorovaikutus ja vanhemman kyky vastata lapsen kehityksellisiin tarpeisiin. Vanhempien omien voimavarojen tunnistaminen ja näkeminen ovat lähtökohtia vanhemmuuden tukemiselle. Heidän tukeminen erilaisin palveluin, keinoin ja menetelmin on lapsen hyvinvoinnin keskeinen lähtökohta.

Kasvatuskumppanuus on keskeinen lähtökohta vanhemmuuden tukemiseen. Kumppanuudessa vanhemmat ja työntekijät ovat tasavertaisia, mutta erilaisia lapsen kasvun tuntijoita. Kuuleminen, kunnioitus, dialogisuus ja luottamus ovat keskeisiä kasvatuskumppanuuden periaatteita. Kodin ja koulun yhteistyön tiivistäminen ja kasvatuskumppanuuden kehittäminen kouluympäristössä on keskeinen muoto tukea kouluikäisten lasten vanhemmuutta. Osa vanhemmista tarvitsee kasvatustehtävässään erityistä tukea, ohjausta ja apua. Tukemisen muodot voivat olla hyvin erilaisia huomioiden perheen ja vanhempien elämäntilanteen sekä lasten ja nuorten iän ja yksilölliset tarpeet.

Vuodesta 2019 alkaen lasten, nuorten ja perheiden sekä aikuisten tarkoituksenmukaisissa palveluissa on asteittain otettu käyttöön Lapset puheeksi -toimintamalli, jonka tarkoituksena on tukea lapsen ja perheen pärjäämistä erilaisissa elämäntilanteissa. Lapset puheeksi -menetelmä on näyttöön perustuva työtapo, jolla on mahdollisuus edistää lasten ja perheiden hyvinvointia.

Perhekeskustoimintamallilla pyritään vanhempia osallistamaan ja monitoimijaiseen vanhemmuuden tukemiseen. Kotipalvelun, perhetyön ja perheneuvolapalveluiden turvaaminen lapsiperheille sekä laadukkaat päivähoito- ja neuvolapalvelut ovat keskeisessä asemassa tuettaessa erityisesti alle kouluikäisten lasten vanhempia. Erilaiset vanhempien vertaisryhmät ja perheiden keskinäiset kohtaamisfoorumit ovat osallisuutta ja vastuullisuutta lisääviä vanhemmuuden tukemisen muotoja.

5.2 SOSIAALINEN VAHVISTAMINEN JA OSALLISTAMINEN

Sosiaalisella vahvistamisella tarkoitetaan syrjäytymisen ehkäisyä. Sen tarkoituksena on parantaa asteittain lapsen, nuoren ja perheen elämäntilannetta, arjen hallintaa ja elämisen taitoja. Sosiaalinen vahvistaminen voidaan käsittää ennaltaehkäisevän työn ytimeksi, joka vähentää lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelutyön tarvetta. Sosiaalinen vahvistaminen korostaa lapsen ja nuoren, sekä perheiden omien vahvuuksien löytämistä ja niiden käyttämistä voimavarana. Se on taitoa löytää ja tukea hyvää lapsessa ja nuoressa ja ottaa se työnsä lähtökohdaksi. Syrjäytyminen ei ole vain kuitenkaan joidenkin yksilöiden ongelma, myös palvelut tai yhteisöt voivat toimia syrjäyttävästi, siksi tarvitaan vaihtoehtoisia kohtaamispaikkoja.

Osallistaminen voidaan ymmärtää keinona tuottaa ja mahdollistaa osallisuutta. Osallisuus on lapsen ja nuoren lakisääteinen oikeus, joka pohjautuu Lapsen oikeuksien sopimuksen 12. artiklaan. Velvoitteet lasten ja nuorten osallisuuden toteuttamiselle löytyvät kunkin viranomaisen toimintaa säätelevästä lainsäädännöstä ja ohjeistuksista. Osallisuus koostuu oikeudesta saada tietoa itseä koskevista suunnitelmista, päätöksistä, ratkaisuista, toimenpiteistä ja niiden perusteluista sekä mahdollisuuksista ilmaista mielipiteensä ja vaikuttaa näihin asioihin. Ratkaisevaa on lapsen, nuoren ja vanhemman oma kokemus siitä, että hän voinut olla mukana vaikuttamassa häntä koskevien asioiden käsittelyssä. Ei voida puhua osallisuuden toteutumisesta, mikäli ei synny kokemusta siitä, että tärkeät asiat ovat tulleet kuulluiksi ja niillä on ollut merkitystä. (Oranen M. 2007.)

Sosiaalisen vahvistamisen ja osallistamisen tavoitteena on luoda rakenteita ja edellytyksiä lasten, nuorten ja perheiden osallistumiselle sekä ehkäistä syrjäytymistä. Se edellyttää työntekijöiltä ja muilta aikuisilta valmiuksia tehdä yhteistyötä erilaisten lasten ja nuorten kanssa, kuunnella heitä ja ottaa heidän mielipiteensä huomioon. Organisaation tulee luoda ja tarjota mahdollisuuksia työntekijöille lasten ja nuorten osallisuuden edistämiseen. Mahdollisuuksien luomisessa on kyse paitsi organisaatiokulttuurista myös hyvin käytännöllisistä asioista kuten siitä, onko ajan käyttäminen luvallista lasten ja nuorten kanssa työskentelyyn.

5.3 YHTEISÖLLISYYS JA TURVALLISUUS

Yhteisöllisyys on välittämistä, puuttumista, huomioimista, avoimuutta, vastuun ottamista ja yhdessä kasvattamista. Yhteisöllisyys syntyy yhteistyöstä ja yhteisistä päämääristä. Se edellyttää toisten tuntemaan oppimista, yhteisöön kuulumisen ja mukaan ottamisen merkityksen ymmärtämistä syrjäytymisen ja kiusaamisen ennaltaehkäisemisessä.

Turvallisuus tarkoittaa sekä turvallisuuden tunnetta että turvallista fyysistä, henkistä ja sosiaalista ympäristöä. Turvallisuuden tunne merkitsee, ettei tarvitse pelätä omassa perheessään, lähipiirissään, päiväkodissa, koulussa ja vapaa-aikana. Turvallisuuden tunteen kokemiseen vaikuttaa oleellisesti ympäristö, jossa liikumme ja elämme.

Oikea-aikaisella ja tavoitteellisella maankäytön suunnittelulla voidaan luoda edellytykset turvalliseen ympäristöön, jossa lapsen- ja nuoren on hyvä kasvaa ja kehittyä. Turvallisuus on yhtä lailla väkivallattomuutta kuin liikenneturvallisuutta. Se on huolenpitoa lapsista. Turvallisuutta lapselle luo, kun aikuinen päättää ja lapsi voi osallistua päätöksiin omien edellytystensä mukaisesti. Esimerkiksi 12-vuotias ei päättää omia kotiintuloaikojaan eikä 3-vuotias, mitä pukee päällensä ulos.

Turvallisuutta luo lapselle ja nuorelle arkisuus ja tavallisuus, säännöllinen rytmi perheen, eri palveluiden arjessa ja työelämässä, aikuisten paikalla oleminen ja yhdessä tekeminen sekä päihteetön ympäristö. Turvallisuutta tuo luottamus siihen, että apua voi saada, kun sitä hakee ja tarvitsee.

Turvallisuudessa on kysymys lasten ja nuorten suojelemisesta heidän terveyttä ja kehitystä vaarantavilta tekijöiltä, mikä on myös lasten perusoikeus. Turvallisuus voidaan ymmärtää yhteisöllisenä asiana, mikä merkitsee kaikkien mukaan ottamista ja osallistamista, yhteistyön korostamista ja kaikkien vastuuta välittää ja tukea kaikkia lapsia ja nuoria.

Välittävän ja turvallisuutta luovan yhteisöllisyyden syntyminen vaatii aikaa eikä se ole palautettavissa yhteen tai kahteen toimenpiteeseen. Yhteisöllisyyden ja turvallisuuden luomiseen tarvitaan kaikkia. Se vaatii monialaista ja moniammatillista dialogista keskustelua ja toimintaa. Jokainen taho joutuu miettimään turvallisuuden ja yhteisöllisyyden edistämiseksi omaa rooliaan, eri-ikäisten kohdalla sitä voidaan toteuttaa eri tavoin. Päiväkodeissa ja kouluissa se voi tarkoittaa esimerkiksi joustavia ryhmä- ja luokkarajoja sekä yhteisten projektien, teemapäivien järjestämistä ja yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa. Yhteisöllisyys ja yhteishenki näkyvät aikuisten esimerkin kautta. Yhteisöllisyyttä on kodin, päiväkodin ja koulun välinen yhteistyö, vanhempainillat ja luokkatilaisuudet.

Kiusaaminen uhkaa turvallisuutta ja näyttää yhteisön tuhoavan ja poissulkevan puolen. Kiusaaminen ei ole vain kiusaajien ja kiusattujen välinen asia, vaan myös sivustaseuraajien ja siitä tietämättömien eli koko yhteisön asia. Vaikka kiusaamista voi tapahtua jo päiväkodissa, ohjelmassa halutaan erityisesti pyrkiä viihtyvyyden parantamiseen ja kiusaamisen ehkäisyyn.

6 LASTENSUOJELUN SUUNNITELMAN SEURANTA JA TARKISTAMINEN

6.1 LASTENSUOJELU

Vuosien 2016-2019 aikana lastensuojeluhenkilöstön riittävyys suhteessa työntekijäkohtaiseen asiakasmäärään on kehittynyt oikeaan suuntaan siten, että vuoden 2019 lopussa työntekijäkohtainen asiakasmäärä oli keskimäärin 37. Lastensuojeluhenkilöstön riittävyttä on parantanut työntekijämäärän lisääminen yhdellä lastensuojelun sosiaalityöntekijällä vuoden 2019 alusta. Perhekeskustoiminnan käynnistymisen myötä äänekoskelaisilla lapsiperheillä on ollut mahdollisuus saada aiempaa enemmän matalan kynnyksen palveluita, kuten vertaistoimintaa, ohjausta, neuvontaa ja avoimen päiväkodin palvelua. Jatkon kehittämistyössä on tärkeä huomioida sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden ja etenkin sosiaalityön resurssin riittävyys, jotta perheet voisivat saada jatkossakin tukea jo ennen lastensuojelun asiakkuutta.

Kelpoisuusehdot täyttävien sosiaalityöntekijöiden rekrytointi on ollut toimintakaudella lastensuojelun keskeinen haaste. Toimenpiteitä lastensuojelun henkilöstön resursoimiseksi ovat olleet lisäksi yhden määräaikaisen lapsiperheiden palveluohjaajan resurssi palvelutarpeen arvioinnissa ajalla 2017-2019. Lastensuojeluilmoitusten käsittely ja palvelutarpeen arviointi toimivat eriytettyinä lapsen vastuusosiaalityöntekijän työstä, mikä on ollut toimiva ratkaisu. Palvelutarpeen arviointivaiheeseen panostaminen on tärkeässä roolissa, jotta lastensuojelun asiakkuuteen ohjautuvat perheet saavat apua oikea-aikaisesti. Palvelutarpeen arvioinnin prosessin, lastensuojelun asiakkuuteen tulosten sekä

lastensuojelun asiakkuuden päättymisen oikea-aikaisuuden tarkistaminen ovat vaikuttaneet siten, että lastensuojelun asiakkuuteen ohjautuvat vain ne perheet, jotka ovat lastensuojelulain mukaisten tukitoimien tarpeessa.

Lastensuojeluilmoitusten määrä on toimintakaudella kasvanut jatkuvasti vuoden 2016 yhteensä 479 lastensuojeluilmoituksesta vuoden 2019 käsiteltyyn 749 lastensuojeluilmoitukseen. Ilmoituksia on tullut eniten liittyen vanhempien päihteidenkäyttöön, vanhemman mielenterveysongelmiin sekä nuorten päihteidenkäyttöön. Myös tehtyjen palvelutarpeen arviointien määrä on lisääntynyt, mutta ilmoitusmäärät eivät näytä lisänneen tarkastelujaksolla lastensuojelun asiakas- tai sijoitusmääriä. Näyttääkin siltä, että aiempaa suurempaa osaa lastensuojelun asiakkaana olevista lapsista on pystytty auttamaan jo varhaisemmassa vaiheessa erilaisten lastensuojelun avohuollon tukitoimien avulla.

Virka-ajan ulkopuolisessa sosiaalipäivystyksessä on hoidettu vuoden 2019 aikana 110 äänekoskelaista lasta koskevaa lastensuojelutehtävää. Määrä on pysynyt vuosien 2016-2019 vuositasolla tarkasteltuna tasaisena, vaihdellen 107 tehtävästä 126 tehtävään.

Avohuollon tukitoimista eniten on käytetty tarkasteluvälillä tehostettua perhetyötä, jota sai esimerkiksi vuoden 2019 aikana yhteensä 143 lasta. Kotiin tehtävän sekä laitosmuotoisen perhekuntoutuksen käyttö vaihtoehtona lapsen sijoitukselle lisääntyi vuosien 2016-2019 välisenä aikana. Tukiperhe- ja tukihenkilöpalvelua saaneiden lasten määrä väheni; tukiperheiden saatavuus on heikentynyt ja lapsi on joutunut jonottamaan tukiperhettä jopa 1-2 vuoden ajan.

6.2 HUOSTAANOTOT JA SIJAISHUOLTO

Huostaanotettujen lasten määrä on vähentynyt toimintakauden aikana. Vuoden 2016 lopussa yhteensä 43 lasta oli huostaanotettuna, kun 31.12.2019 huostaanotettujen lasten määrä oli 34 (THL). Luku kattaa yhden prosentin vastaavan ikäisestä (0-17 -vuotiaat) väestöstä. Huostaanottojen määrän vaihtelussa tulee huomioida myös satunnaisvaihtelun vaikutus, kun kyseessä on alle 20 000 asukkaan väestöpohja.

Lapsiperheitä tulee ensisijaisesti tukea kunnan peruspalveluissa. Määrämuotoinen, hyvin suoritettu palvelutarpeen arviointi sekä oikea-aikaiset perus- ja sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut ja avohuollon tukitoimet vaikuttavat lastensuojelun sijoitusten määrään. Lastensuojelun tarvetta on Äänekoskella kuitenkin edelleen paljon ja se on sisällöltään vaativaa ja moniulotteista.

6.3 VERKOSTOTYÖ

Äänekosken kaupunki osallistui vuoden 2017 aikana useaan eri kehittämiskokonaisuuteen osana Keski-Suomen lapsiperhepalveluiden muutosohjelmaa (KSLAPE). Monitoimijaisen perhetyön osalta Äänekoskella kehitettiin nuorten perhetyötä sekä suunniteltiin ja käynnistettiin lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden koulutus sekä jälkihuollon asiakkaana olevien nuorten vanhempien vertaistukiryhmä. Vuonna 2019 lopussa Äänekoskella toimi viisi koulutettua lastensuojelun kokemusasiantuntijaa. Äänekosken kaupunki ilmoittautui LAPE-kaudella mukaan Keski-Suomen systeemisen lastensuojelun jatkohankkeeseen. Hankesuunnitelmaan kirjattiin, että Äänekosken kaikki lastensuojelun työntekijät lastensuojelu- ja arviointitiimissä sekä perhetyössä koulutetaan vuoden 2020 aikana systeemiseen lastensuojelun toimintamalliin. Äänekoskella järjestettiin osana LAPE-muutosohjelmaa myös lastensuojelun asiakkuudessa olevien lasten osallisuutta tukevia päiviä, sekä yhteistyössä Keski-Suomen sairaanhoitopiirin nuorisopsykiatrian kanssa toteutettiin kuntakierros Äänekoskella vuoden 2018 lopussa.

Vuodesta 2019 lähtien yhdeksi lastensuojelun kehittämiskohteeksi nostettiin systeemisen lastensuojelun lisäksi yhteinen arviointi, jota on työstetty monialaisessa verkostossa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Tavoitteena on ollut selkeyttää ja yhtenäistää palvelutarpeen arviointiprosessia, aktivoida yhteistyötahoja mukaan perheen tilanteen arviointiin sekä muodostaa sujuvia palvelupolkuja perheille asiakasosallisuus ja -lähtöisyys huomioiden. Vuoden 2019 aikana käynnistettiin palvelutarpeen arvioinnissa uusi toimintatapa, jossa lastensuojeluilmoituksen tekijätaho kutsutaan aina mukaan palvelutarpeen arvioinnin aloitustapaamiseen. Jatkon kehittämistoimenpiteenä on kehittää monitoimijainen malli erilaisiin arvioinnin tarpeisiin, kuten lapsen kohdistuneiden väkivaltatilanteiden selvittämiseksi. Kehittämistyötä väkivaltatyön parissa jatketaan tulevalle toimintakaudella yhteistyössä lastensuojelun, perheneuvolan, poliisin ja koulun kanssa. Aikuis- ja perhesosiaalityöstä on ollut lisäksi mukana edustaja useiden vuosien ajan väkivaltatyön MARAK-työryhmässä ja väkivaltateemoja on ollut esillä säännöllisesti aikuis- ja perhesosiaalityössä.

6.4 SOSIAALIHUOLTOLAIN MUKAINEN TUKI PERHEILLE

Vuoden 2015 voimaan tulleen uuden sosiaalihuoltolain myötä perheiden on ollut mahdollista saada erilaisia tukimuotoja ilman lastensuojelun asiakkuutta. Lain tarkoituksena oli vahvistaa peruspalveluja ja vähentää sitä kautta korjaavien toimenpiteiden tarvetta. Seurantakauden aikana äänekoskelaiset lapsiperheasiakkaat ovat saaneet sosiaalitoimesta sosiaalihuoltolain mukaisia palveluita, kuten perhesosiaalityötä ja sosiaaliohjausta, lapsiperheiden kotipalvelua, perhetyötä, sekä taloudellista tukea, tapaamispaikkapalveluita ja tukiperhetoimintaa. Osa palveluista on sellaisia, joita on ollut ennen lakimuutosta mahdollista saada ainoastaan lastensuojelun asiakkuudessa. Esimerkiksi vuoden 2019 aikana sosiaalihuoltolain mukaisena tukitoimena perhetyötä sai yhteensä 43 perhettä ja 102 lasta, kun lastensuojelun tehostettua perhetyötä sai yhteensä 89 (lapsia perheissä 143). Aikuis- ja perhesosiaalityön asiakkuuteen ohjaututaan palvelutarpeen arvioinnin avulla. Aikuis- perhesosiaalityössä on käytössä myös sähköinen yhteydenottopyyntö sosiaalitoimistoon – lomake. Lainsäädännölliset muutokset ovat siirtäneet tuen painopistettä aiempaa varhaisempaan vaiheeseen, mikä on edesauttanut palveluiden oikea-aikaisuutta, lisännyt perheiden hyvinvointia sekä ehkäissyt tilanteiden kriisiytymistä.

6.5 HENKILÖSTÖRAKENNE

Lastensuojelussa työskentelee seuraava henkilöstö: 1 johtava sosiaalityöntekijä (15.4.2020 lähtien johtava sosiaalityöntekijä on toiminut lastensuojelu- ja arviointitiimin esimiehenä) 5 sosiaalityöntekijää, 1 lastensuojelun perhetyön esimies, 1 lastensuojelun palveluohjaaja sekä 7 lastensuojelun perhetyöntekijää (vuoden 2020 alusta lähtien 8 perhetyöntekijää). Sosiaalityön johtaja toimii vastuualueen esimiehenä.

Äänekoskella on ryhdytty moniin toimenpiteisiin, jotta lastensuojelutyö voitaisiin hoitaa tehokkaasti, tarkoituksenmukaisesti ja lastensuojelulakia noudattaen. Lastensuojelutyön ennakoimattomuus tuo edelleen haastetta työn organisoinnille, mitoituksille ja määrärajoille. Samoin, mikäli halutaan tehdä hyvää ja tehokasta verkostotyötä on työ sopeutettava usean yhteistyötahon aikatauluihin. Näiden asioiden yhteensovittaminen tiukkojen määrärajojen kanssa on haasteellista ja jossain määrin myös ristiriitaista. Uusien työtapojen ja työnjaon vakiintuminen vaatii kuitenkin aikaa ja vaikutukset näkyvät viiveellä.

6.6 MÄÄRÄAJAT

Palvelutarpeen arvioinnit valmistuivat lakisääteisen kolmen kuukauden määräajan puitteissa. Myös lastensuojeluilmoitukset käsiteltiin lakisääteisen 7 arkipäivän kuluessa.

6.7 TAVOITTEET

Sijaishuollon tarpeen kasvua vähennetään edelleen. Entistä suurempaa osaa lapsista pystytään tukemaan peruspalveluissa, sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa sekä lastensuojelun avohuollon tukitoimien avulla. Perhehoitoa sijoitusmuotona vahvistetaan. Lastensuojelu- ja arviointitiimissä otetaan käyttöön systeminen lastensuojelun toimintamalli, mikä osaltaan lisää yhteistyötä ja työn suhdeperusteisuutta sekä tuo oikea-aikaisuutta perheiden lastensuojeluprosesseihin.

Verkostotyötä eri lapsiperhepalveluiden kanssa vahvistetaan. Sosiaalityön eri toiminnot sijaitsevat jatkossa saman katon alla, mikä edesauttaa vuoropuhelua. Järjestetään yhteisiä kehittämispäiviä niin lastensuojelun henkilöstön kuin yhteistyötahojenkin kanssa. Lisätään ammatillisen tukihenkilöpalvelun käyttöä lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Lastensuojelutyön kuormittavuuden lisääntymiseen ja lastensuojeluprosessien hankaloitumiseen pyritään vastaamaan mm. lastensuojelutyön osaamisen vahvistamisella erilaisten koulutusten avulla. Vuoden 2020 aikana kaikki lastensuojelu- ja arviointiimin sekä perhetyön työntekijät koulutetaan systemiseen lastensuojelun toimintamalliin.

Vahvistetaan monitoimijaista yhteistyötä mm. systemisen lastensuojelun toimintamallin ja koulutuksen avulla. Rekrytoidaan Äänekoskella omia tukiperheitä yhteistyössä Keski-Suomen sijaishuoltoyksikön kanssa ja tarkistetaan tukiperheiden palkkioita. Ollaan mukana suunnittelemassa maakunnallisia palvelurakenteita ja yhteisiä, maakunnallisia osaamista vahvistavia rakenteita (mm. lyhytaikaisen perhehoidon laajentaminen maakunnalliseksi, maakunnalliset lastensuojelukoulutukset) yhteistyössä Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen ja muiden Keski-Suomen kuntien kanssa. Työntekijöiden vaihtuvuuden haasteeseen vastataan tarkistamalla palkkausta sekä vahvistamalla uusien työntekijöiden perehdytysprosesseja.

7 TOIMINTAOHJELMAN TOIMEENPANO JA ARVIOINTI

Lapsi- ja nuorisopoliittinen ohjelma ja sen painopistealueet ja tavoitteelliset toimenpide-ehdotukset tarkastellaan valtuustokausittain.

Kunnan eri toimialat, järjestöt ja seurakunta huomioivat lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman tavoitteet ja konkreettiset toimenpiteet toimintasuunnitelmissaan ja jokapäiväisessä työssään. Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman toteutumista seuraa ja arvioi Äänekosken kaupungin LAPE-työryhmä, jolla on vuosittainen raportointivastuu ohjelman toteutumisesta kaupungin virka- ja luottamusmiesjohdolle sekä kuntalaisille.

Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman konkreettiset toimenpiteet, jotka on määritelty vuoden 2016 ohjelmatyössä, on koottu liitteeseen 2. Toimenpiteiden toteutumis seuranta on tehty nyt käsillä olevan päivitystyön aikana.

LÄHTEET

Harju-Kivinen, Raija (toim.) 2018. Keski-Suomen lasten, nuorten ja perheiden parhaaksi. Jyväskylä: Jyväskylän kaupunki.

https://www.jyvaskyla.fi/sites/default/files/atoms/files/kslape_loppuraportti.pdf

Hyvinvointikertomus 2018, Äänekosken kaupunki.

<https://www.hyvinvointikertomus.fi/#/document/preview/8352435571>

Lapsen aika. Kohti kansallista lapsistrategiaa 2040. 2019. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:4. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161441/VN_2019_4_Lapsen_aika.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Lastensuojelulaki 417/2007.

<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Nuorisolaki 1285/2016.

<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161285?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=nuorisolaki>

Nuorten tila -selvitys 2018 ja 2020, Äänekosken kaupunki.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.

<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20131287?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=opiskeluholto#L1P4>

Oranen, Mikko. 2007. Mitä mieltä! Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämässä. Sosiaali- ja terveysministeriön Lastensuojelun kehittämissuunnitelman osaraportti. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.

Pulkkinen, Lea & Fadjukoff, Päivi. 2018. Keski-Suomen lapsiohjelma: Lasten hyvinvoinnista hyvinvoivaan yhteiskuntaan. Jyväskylä: Haukkalan säätiö sr.

<http://77.240.19.22/~haukkalansaatio/wp-content/uploads/2018/11/ks-lapsiohjelma-haukkalan-sc3a4c3a4tic3b6n-julkaisu.pdf>

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.

<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sosiaalihuoltolaki>

Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma 2020-2023. Tavoitteena nuoren merkityksellinen elämä ja osallisuus yhteiskunnassa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:2, Helsinki.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162007/OKM_2020_2_VANUPO_fi_u.pdf?sequence=1&isAllowed=y

LIITE 1. Äänekosken kaupungin LAPE-työryhmän kokoonpano.

Ville Härtsiä, opetus- ja kasvatusjohtaja (puheenjohtaja)
Elina Lämsä, perhekeskuskoordinaattori (sihteeri)
Pirjo Heinonen, perhepalvelujohtaja
Tommi Rautjärvi, tekninen johtaja
Saara Kuusela, perusturvajohtaja
Jupe Pohjolainen, vs. vapaa-aikajohtaja
Riikka Hytönen, työvalmennuspäällikkö
Markku Rautiainen, elinvoimajohtaja
Oona Laiho, valmentaja (työelämävalmennusyksikön edustaja)
Mika Inkeroinen, nuorisosihteeri
Mia Irtamo, päiväkodinjohtaja
Essi Määttä, neuvola- ja terapiapalveluiden osastonhoitaja
Anna-Kaisa Hyvönen, johtava hoitaja
Maria Lehtinen, lastensuojelun johtaja sosiaalityöntekijä
Satu Tarvainen, opetuspalveluiden koordinaattori
Mira Ojalehto, vastaava koulukuraattori
Mirva Vesimäki, palveluvastaava mt-, päihde- ja vammaispalvelut
Henna Viinikainen, nuoriso- ja rippikoulutyön työalasihteeri Äänekosken seurakunta
Elina Tourunen, kirkkoherra Äänekosken seurakunta
Anu Tervanen, rikosylikonstaapeli
Emmi Lahti, palveluesimies TE-palvelut
Johanna Järvinen, Koskelan Setlementti
Leila Lindell, kaupunginhallituksen edustaja Äänekosken kaupunki

Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman päivitys, työrukkanen:

Ville Härtsiä
Elina Lämsä
Pirjo Heinonen
Maria Lehtinen
Mika Inkeroinen
Essi Määttä
Satu Tarvainen

LIITE 2. Lapsi- ja nuorisopoliittinen ohjelma, toimenpideuuttelo. Tarkistettu 2020.

Tavoite	Toimenpiteet	Resurssit	Vastuutaho	Aivointi	Sarakkeet
YMPÄRISTÖTUNNISTAMINEN JA TUENNAKSI	Ympäristökasvatustavoitteet Tunnetuksi tuoda ympäristökasvatuksen tärkeys lasten ja nuorten elämänsä ja ympäristön kannalta. Lisäksi tuoda esille ympäristökasvatusta tukevat keinot ja menetelmät.	<ul style="list-style-type: none"> Nuorten seurauksen Nuorisoyhdistys Musiikki- ja tanssiryhmä ML, perhepalvelut Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys 	<ul style="list-style-type: none"> Nuorisoyhdistys ja ympäristökasvatus Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys 	<ul style="list-style-type: none"> Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys 	<ul style="list-style-type: none"> Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys
YMPÄRISTÖTUNNISTAMINEN JA TUENNAKSI	Ympäristökasvatustavoitteet Tunnetuksi tuoda ympäristökasvatusta tukevat keinot ja menetelmät.	<ul style="list-style-type: none"> Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys 	<ul style="list-style-type: none"> Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys 	<ul style="list-style-type: none"> Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys 	<ul style="list-style-type: none"> Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys
YMPÄRISTÖTUNNISTAMINEN JA TUENNAKSI	Ympäristökasvatustavoitteet Tunnetuksi tuoda ympäristökasvatusta tukevat keinot ja menetelmät.	<ul style="list-style-type: none"> Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys 	<ul style="list-style-type: none"> Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys 	<ul style="list-style-type: none"> Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys 	<ul style="list-style-type: none"> Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys
YMPÄRISTÖTUNNISTAMINEN JA TUENNAKSI	Ympäristökasvatustavoitteet Tunnetuksi tuoda ympäristökasvatusta tukevat keinot ja menetelmät.	<ul style="list-style-type: none"> Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys 	<ul style="list-style-type: none"> Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys 	<ul style="list-style-type: none"> Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys 	<ul style="list-style-type: none"> Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys Nuorisoyhdistys

